

Functionarissen de Vorsterij

De vorster was de gerechtsdienaar van Oisterwijk. Vergelijkbaar met de politieagent van de tegenwoordige tijd.

de Vorsterij van Oisterwijk

A.

Evenals het recht op de hertogshoed een bezit van privaatrechtelijke aard was, wat - als van uitzonderlijke waarde - in de familie werd gehouden, ja daaruit, als erfgoed in de germaanse zin, onvervreemdbaar was¹, zo was ook het recht op enig overheidsgezag in beperkte kring en van geringe aard in de middeleeuwen een vermogensrecht, wat niet aan de handel onttrokken bleef.

Tot in de zeventiende eeuw zien we daarvan sporen in het secretriaat, het schrijffambt, en aldus lijkt ook het geval te zijn geweest met de vorsterij.

In 1426 belooft Aert die Bont van Enschit dat hij zijn opvolger² Jan Aert Zeghers "die men heyt Jan die Brouwer" (ook bekend als schepen te Oisterwijk) geen letsel doen zal in de dienst van de vorsterij van Oisterwijk³.

In 1477 geeft Willem Jan Cleynael aan Claes Gevarts van Doerne - men lette op de klinkende namen - zijn recht "inder vorsterijen van Oesterwijc"⁴.

In de vijftien eeuw was er hier maar een vorster, de vorster, een belangrijk man. Immers alleen met zijn hulp kon men in een geding treden, en ook de overheid was op hem aangewezen, omdat ook zij geen recht kon krijgen zonder een geding. Wanneer de openbare orde was verstoord kon de schoutet niet dadelijk ingrijpen. Wanneer er bijvoorbeeld een doodslag had plaatsgevonden en de bloedverwanten niet verzoend konden worden, en de orde derhalve verstoord bleef, eerst dan wendde de schoutet zich klagend tot het gerecht. Hij betichtte de doodslager en deed aanspraak op recht. Hij dient van ticht en aanspraak, heet het bij de rechtsgeleerden. Om dit evenwel te doen heeft hij de hulp van de vorster nodig. De aanklager moet de aangeklaagde toch dagvaarden.

Evenzeer was dit het geval voor zaken van de civiele rol. De aanlegger moet dagvaarden en heeft daarvoor de vorster nodig. Allerhande betalingen werden volgens overeenkomst ten huize van de vorster betaald. De schuldenaar koos te zijnent domicilie of ging er in gijzeling voor een schuld.

De vorster bezat daarom doorgaans een herberg, verzekerd van een twijfelachtige klantenkring.

Aldus was het ook te Oisterwijk. In 1429 belooft Henrick van den Laer jan van der Dussen, heer tot Brecht, hoogschoutet van Den Bosch vierentwintig gulden "te gelden denselven of tot sforsters huys tOesterwijck".

In het midden van de zestiende eeuw zijn er te Oisterwijk twee vorsters. De oudste is de voornaamste en dat blijft zo wanneer er in 1591 drie komen. Tot 1605 is de benoeming van een derde man als een tijdelijke

¹ Men vergelijkte het zachtzinnig optreden van Philips de Goede tegenover Elisabeth van Görlitz

² R.143,116 (1421)

³ R.145,3-1425

⁴ sH, R.1266,230v

maatregel gezien, doch sedertdien is er steevast sprake van drie vorsters.

In die tijd zijn niet zozeer de rechtszaken toegenomen als we het toezicht van de overheid, tot uitoefening waarvan de vorster zo geschikt was. Van "beoefenaar van een vrij beroep" wordt de vorster langzamerhand een lagere ambtenaar.

1.

Jan Stempel

"Jan Steimpel, die vorster van Oesterwijk, heeft Coelkens kinder moeder ghehouden ende cost ghegheven een jaer ende 15 weken van hoer coste 40 francken maken 72 pond" midden 1386⁵

2.

Aert die Bont, voor 1421-1425⁶.

3.

Jan Aert Zegers, 1425-

mogelijk dezelfde als Jan de Brouwer⁷

4.

Wouter Back, genoemd in 1440 - 1456⁸.

5.

Aart Aart Ennekens

huurt 4 februari 1468 (n.s.) voor 3 jaar van hertogelijk rentmeester Goossen Heym de vorsterij van Oisterwijk tegen 17 ridders van 26 stuivers, half op sint Jan, half op Kerstmis. Als zijn borgen staan garand: Jan Jan Dicbier, Jorden van der Heyden, Jan Sappeels, Jan Dirc Nellen en Gerit Robben.⁹

6.

Willem Jan Cleynaels

geeft 11 juli 1477 aan Claes Gevarts van Doerne, zijn recht, intresse en "toeseggen" in de vorsterij van Oisterwijk¹⁰

7.

Claas Gevarts van Doerne.

Gevart Henric van Doerne en Henric Henics die Bye zijn 3 oktober 1478 borg voor Claes, als vorster van Oisterwijk, dat hij "in het regiment van de vroente en bewaernisse van de gevangenen" niet zal verzuimen.¹¹

⁵ Brussel, schoutsrekeningen 2782

⁶ OtW,R.143,116-1421; R.145,3-1425

⁷ OtW,R.145,9v-5-1426

⁸ R.157, los paier-1440 en 15-1447; R.`64,10-1456

⁹ sH,R.1237,80v-1468

¹⁰ sH,R.1246,230v-1477

¹¹ sH,R.1248,110v-1478

8.

Doch reeds op 22 april 1479 huren **Goyart en Peter zonen van wijlen Aert Goyarts** de vorsterije van Claes van Doerne voor 3 jaar vanaf Philips en Jacob (1 mei) voor 8 rijns gulden per jaar¹².

9.

Daarna heet **Andries Dirck Hoevermans** pachter van het vorsterambt van Oisterwijk¹³. Claas Gevarts van Doerne, Jan Willem Wijten en Jan Michiel sHaerden beloven daarvoor gezamenlijk 16 rijns gulden per jaar vanaf de voorbije eerste april aan de hertogelijke rentmeester in het kwartier van 's-Hertogenbosch, Henric van der Keelen.

10.

Jan zoon van wijlen Willem Brouwers, vorster te Oisterwijk, heeft in datzelfde jaar 1479 "*naegaende de blijder incoempst ons ghenedige Heere .. verborcht die vorsterie van Oesterwijn*", op voorwaarde dat Jacob vander Heyen, Wouter Buckinc en Henric Moels "*geloeft hebben*".¹⁴

11.

Jan van Antwerpen

wordt in 1480 als vorster genoemd¹⁵. Mogelijk is hij Jan Reyners die dit jaar ook vorster is¹⁶. Jan van Antwerpen is nog vorster in 1482 en 1483.¹⁷ Misschien is hij Jan zoon van wijlen Olivier van Olmen "*diemen heit Jan van Andwerpen*".¹⁸

De hiervoor genoemde Andries Hovelmans wordt ook in 1480 genoemd als vorster¹⁹ en men krijgt het hier aangehaalde de indruk dat er in deze tijd meerdere vorsters waren.

12.

Adriaan Gijsbrecht van der Hoeven

is in 1483 en volgende jaren vorster²⁰

13.

Jan van der Stegen of Verstegen

is genoemd tussen 1490 en 1504.²¹ Ook in 1518²²

Aart van Baerdwijk, die vermoedelijk kort voor 16 mei 1505 overleden is, wordt genoemd als ondervorster²³

¹² sH,R.1248,192v-1479

¹³ sH,R.1248,261-1479

¹⁴ OtW,R.185,1-1479

¹⁵ OtW,R.186,1-1480

¹⁶ sH,R.1249,159-1480

¹⁷ OtW,R.188,17-1482; R.189,22v-1483

¹⁸ OtW,R.194,8-1488 (1481?)

¹⁹ OtW,R.186,11v-1480

²⁰ OtW,R.189,36v-1483; R.190,15v-1484; sH,R.1253,69v-1484; OtW,R.191,26v-1485, R.192, los bij 3 en 14-1486; R.193,1v en 8-1487; R.194,8-1488

²¹ OtW,R.196,2v-1490; R.197,2v-1492; R.199,1-1494; R.200,26-1495; sH,R.1264,158-1495; OtW,R.202,8v-1497; R.205,8v-1501; R.206,los bij 39, 52-1502; R.207,los bij 25-1503; R.208,2v-1504

²² OtW,R.222,28-1518

²³ OtW,R.209,16v-1505

14.

Aelbrecht Willem Aelbrechts

vorster in 1505 en 1507²⁴

15.

Gijsbrecht Claas Heyen

genoemd als vorster tussen 1510 en 1515²⁵

16.

Jan Goyaart Beckers

is vorster tussen 1520 en 1530²⁶

Jan is een zoon van Goyart Jan die Becker, vorster te Moergestel en Jenneken Jan Claes Maes van den Donck. Hij is getrouwd met Deliegen Adriaan Sloetmakers.

17.

Henric van der Heyden

was vorster voor 1521²⁷

18.

Willem de Bever

1536²⁸

Ondervorster in 1537 is Peter Beeken²⁹

19.

Cornelis van Dun

1552³⁰

20.

Adriaen Geritssoen (? Dueren of van Dun)

wordt in 1552³¹ en 1554 als vorster genoemd³². Tot zijn dood op de 24ste augustus 1556³³. Hij is een zoon van Gerit Jacobs³⁴.

21.

Cornelis Jan Henricks van de Sande, alias de keteler

²⁴ Otw,R.209,20-1505; R.211, los bij 22-1507

²⁵ Otw,R.214,31-1510; R.216,6-1512; R.218,18 en 35-1514; R.219,35-1515

²⁶ Otw,R.224,63v-1520; R.233,17-1529; R.235,8v-1530

²⁷ Otw,R.225,38-1521

²⁸ Otw,R.240,28-1536

²⁹ Otw,R.241,55-1537

³⁰ Otw,R.256,62-1552

³¹ Otw,R.256,65v-1552

³² R.258, voorin-1554; R.259,78-1555

³³ R.261, voorin

³⁴ Otw,R.259,36v-1555

wordt als vorster naast Adriaen Geritssoen genoemd in 1554³⁵.

22.

Peter Willem Heymans

Is de opvolger van Adriaen Geritssoen geworden en is in 1558 de eerste in rang (zodat Cornelis de Ketelair dan weg moet zijn.) Hij sterft op de 13de september 1582.³⁶

23.

Henrick Bathen

zal Cornelis de Keteler zijn opgevolgd, want hij wordt in 1559 als vorster genoemd, naast Peter Willem Heymans³⁷. In 1560 sterft hij³⁸.

24.

Jan Michiels de Wijse d'oude

volgt Henrick Bathen op³⁹. Na 1568 is hij weg⁴⁰.

25.

Jan Ariens van Helvoirt

is de opvolger van Jan Michiels de Wijse geworden⁴¹. Ook in 1575 is hij nog vorster, doch in 1582 is hij weg.

26.

Jan Bauwens Adriaenszoon

wordt in 1582 de opvolger van Peter Willem Heymans. Hij is de eerste in rang, tot zijn overlijden in 1588⁴².

27.

Wouter van Esch Wouterszoon

wordt in 1582 aangesteld⁴³ en is in 1611 "*vertrocken nae Maestricht*". Hij is getrouwd met Elisabet dochter van Frank Peter Colen bij Marijken, weduwe van Cornelis Embert van Gorchom.

28.

Jan Cornelis Berthens

wordt eveneens in 1582 als vorster genoemd⁴⁴. Hij sterft op de 23ste februari 1589⁴⁵.

Zijn bijnaam was Garst, en is getrouwd geweest met Adriana dochter van Matthijs Adriaan Schellens bij Geertruid Willem van Laerhoven, die nog hertrouwde met Huibert Henrik Henricx en met Cornelis Wilbort Mertens

³⁵ R.258,66-1554; R.259, voorin- 1555; R.260,voorin-1556; R.261,voorin-1557; R.262, voorin

³⁶ Otw,R.283,voorin-1582

³⁷ Otw,R.263,voorin-1559

³⁸ Otw,R.264, voorin-1560

³⁹ Otw,R.265,voorin-1561 e.v. tot R.272,voorin-1568

⁴⁰ R.278, voorin en 9

⁴¹ R.278, voorin en 9 e.v.

⁴² R.284, voorin-1588

⁴³ Otw,R.283,voorin-1582

⁴⁴ R.283, voorin

⁴⁵ R.284, voorin-1589

29.

Henrick Ariaen Berthens

wordt in 1591 als vorster genoemd na Wouter van Esch en voor Peter Ariaen Verhoeven⁴⁶. Hij dient ook nog als vorster in 1596⁴⁷.

30.

Peter Ariens Verhoeven

wordt in 1591 voor het eerst genoemd als vorster en in 1604 voor het laatst⁴⁸.

Hij is een zoon van Adriaan Peter Verhoeven de Smit en Agnees Aart Peter Nulants. Zijn echtgenote is Aleit dochter van Willem Peter de Lepper en Elisabeth Aart Jan Goyaerts.

31.

Aert Willems van den Wiel

in 1603 wordt hij vorster bij provisie geheten⁴⁹. In 1605 neemt hij evenwel na Wouter van Esch en voor Elyas Henrick Lombaerts de tweede plaats in⁵⁰. In 1644 sterft hij⁵¹.

Aart, die als bijnaam Maddeleyn had, was een zoon van Willem Aart van de Wiel en Anna Jan van Dongen. In eerste echt is hij getrouwd geweest met Margriet Cornelis de Loze, die hem zes kinderen schonk. Op 24 februari 1626 hertrouwt hij te Oisterwijk Engelken Jan Berthens⁵²

32.

Elias Henrik Lombaerts

Hij wordt in 1605 voor het eerst als vorster genoemd, en vervolgens tot zijn dood op de 2de november 1629⁵³.

Elias is een zoon van Henrik Aart Lomaerts en Anna Elias de Wijs. Hij huwde tweemaal, met Catharina Gerit Doiren en met Heilgundis Peters.

33.

Jan Jan Denis, wordt vermeld als vorster in het jaar 1615⁵⁴.

34.

Lucas Goossens van der Borch

Hij wordt in 1626 als vorster aangesteld, en in 1629 wordt hij voor het laatst vermeld als zodanig.

35.

Jacob Niclaes Kempen

is de opvolger van Lucas Goossens van der Borch geworden. Ook in 1650 wordt hij nog als vorster

⁴⁶ Otw,R.286,voorin-1591

⁴⁷ R.291, voorin

⁴⁸ R.298, voorin; sH,R.1476,81v-1604

⁴⁹ R.298, voorin

⁵⁰ R.299, voorin

⁵¹ R.338, voorin

⁵² Otw,R.331,111-1637

⁵³ R.323, voorin

⁵⁴ GA.29,13v

genoemd⁵⁵.

36.

Peter Peters van Baest

Hij wordt in 1639 voor het eerst, als derde vorster⁵⁶. Enkele jaren voor zijn benoeming bleef een derde vorster achterwege.

37.

Laureyns Adriaen Rembouts

Hij wordt in 1646 aangesteld, na de dood van Aert Willems van den Wiel, die stierf in 1644⁵⁷.

B. na de politieke reformatie

1.

Cornelis, zoon van Stees Cornelissen van Eijck⁵⁸

trouwt te Oisterwijk op de 24ste december 1651 Ariaentjen, dochter van Ariaen Ariaens van der Meulen, uit Oisterwijk, die later gehuwd met Ariaen de Cort⁵⁹. Cornelis is overleden voor 1703⁶⁰.

Elisabeth, ongehuwde dochter van Cornelis van Eijck⁶¹, maakt, ziekelijk op de 7de mei 1715 een testament, waaruit blijkt dat zij vier zusters had, welke getrouwd zijn:

- a. Adriaentje met Jacob Hendriks de Cort. Hun kinderen zijn in 1715 al verweesd.
- b. Anneke met Servaas Brocken, in 1715 weduwnaar met kinderen, van welke Hendrina is getrouwd met Peter Emberts de Cort. De testatrice legateert dit echtpaar de som van twaalf carolusgulden die bij haar waren geleend.
- c. Maria met Jan Hendriks de Cort, in 1715 is zij reeds weduwe en haar wordt een legaat van vier zilveren rijksdaalders besproken.
- d. Cornelia met Jan Jansen van der Wiel, ook zij krijgt een legaat van vier rijksdaalders⁶².

⁵⁵ R.344, voorin

⁵⁶ R.333, voorin

⁵⁷ R.340, voorin

⁵⁸ GA,30; Otw,R.353,69-1659; R.372,II,3-1678

⁵⁹ R.407,100v

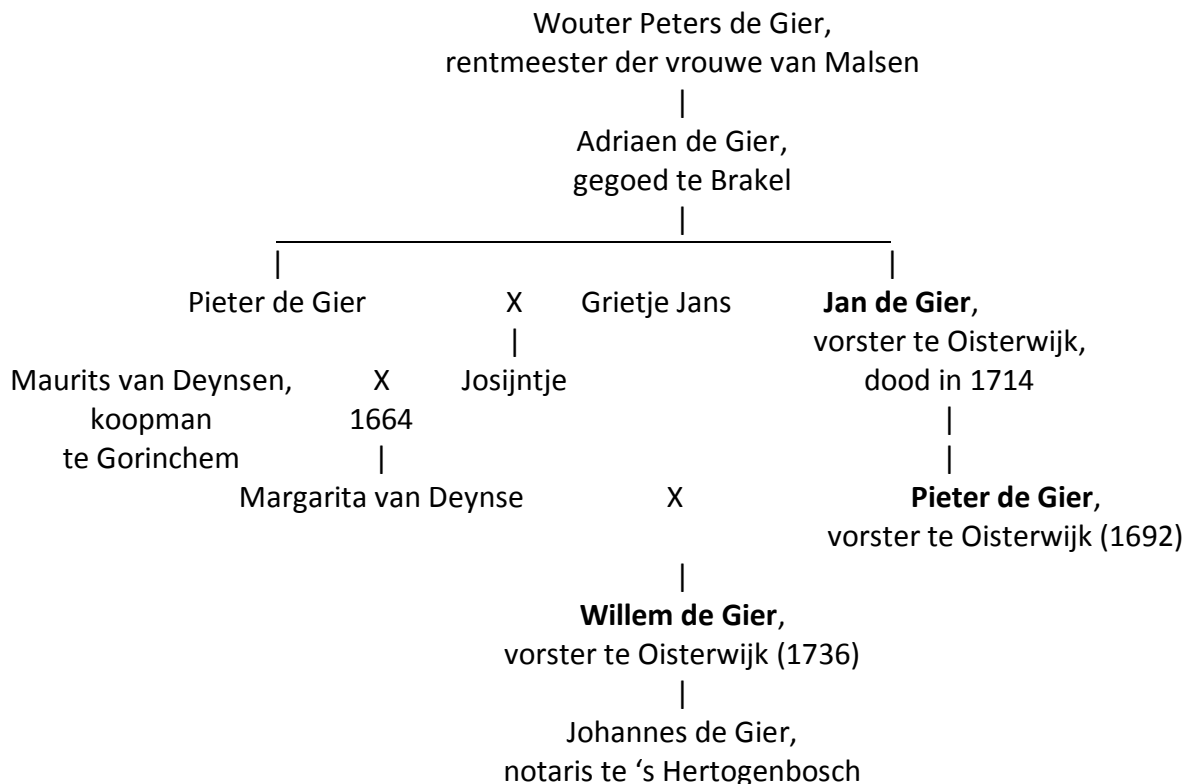
⁶⁰ Otw,R.407,88-1703

⁶¹ GA,256,15

⁶² R.483,31

2, 3 en 4.

Jan, Pieter en Willem de Gier⁶³

Wanneer Jan de Gier vorster te Oisterwijk werd is niet bekend⁶⁴. Hij had twee zonen Nicolaas en Pieter, die op belijdenis lidmaat van de gereformeerde kerk te Oisterwijk wordt op de 27ste september 1696. Die kreeg zijn commissie voor het vorsterambt van de Staten Generaal op de 26ste juli 1692. Hij is in 1723 nog in functie⁶⁵.

Uit het huwelijk dat hij te Gorkom op de 17de januari 1694 sluit met zijn achternicht worden een groot aantal kinderen geboren, die te Oisterwijk zijn gedoopt (door de predikant):

1. Johannes op de 26ste augustus 1696.
2. Josina, op de 16de maart 1698.
3. Maurits, op de 11de oktober 1699.
4. Huijbert⁶⁶, op de 13de maart 1701.
5. Jan, op de 10de september 1702.
6. Elisabeth, op de 24ste februari 1704.
7. Adriaen, op de 8ste november 1707.
8. Willem, op de 6de augustus 1707.

Op de 18de februari 1736 verwerft hij van de Staten Generaal zijn commissie voor het vorsterambt te Oisterwijk. Hij trouwt te Oisterwijk op de 13de september 1735 Antonet de Loo, uit 's Hertogenbosch, welke woonde te Oisterwijk. Hun eerste kind Johannes wordt reeds op de 22ste januari 1736 te Oisterwijk gedoopt.

⁶³ J.C. Maris van Sandelingenambacht, Genealogie van het geslacht de Gier in den Bommelwaard, in *NL* jg. 61 (1943), kolom 140

⁶⁴ *Otw*, R.370, II, 19v-1676: Jan Willem de Gier

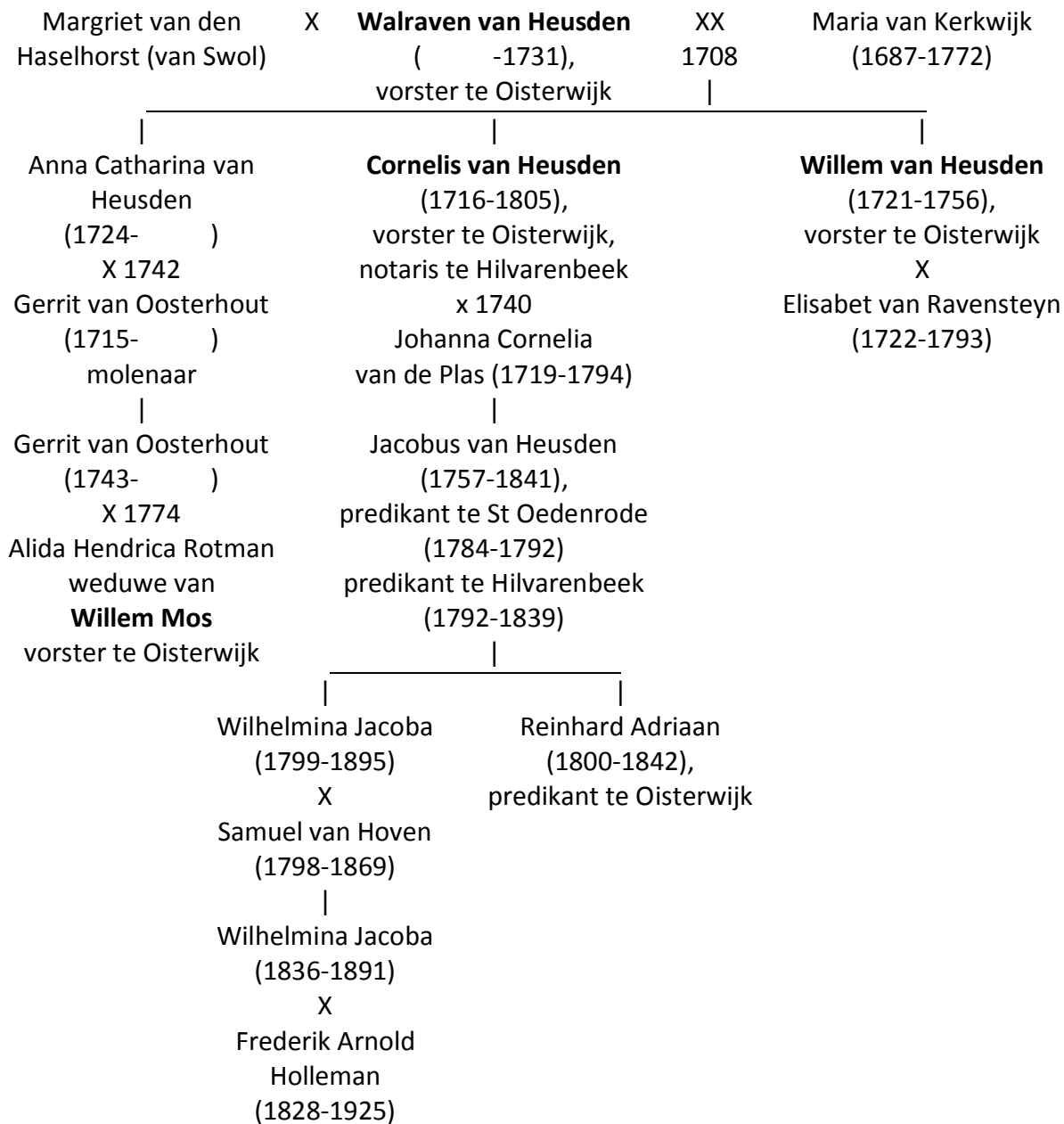
⁶⁵ *Otw*, R.485, 76-1723

⁶⁶ Vergeten om op te nemen in kolom 150 van genoemde artikel.

9. Adriana, op de 2de september 1708
10. Pieter Dirk, op de 10de april 1712.
11. Nicolaas, op de 6de januari 1715.
12. Peter op de 20ste december 1716

5, 6 en 7.

Walraven en zijn zonen Cornelis en Willem van Heusden⁶⁷

Walraven van Heusden is vanaf 1 mei 1716 vorster van Oisterwijk⁶⁸ tot zijn overlijden in 1731. Cornelis is benoemd als vorster van Oisterwijk op 12 december 1730 en beëdigd op 1 maart 1731, hij werd bovendien collecteur van de reële en personele omslag te Oisterwijk in 1741 -1742 en procureur aldaar.

⁶⁷ N.P. jrg 3 (1912), 155; *De Brabantse Leeuw* jg 17 (1968), 164; jg 18 (1969), 1 e.v.; W. de Vries, *150 jaar Welstand*
⁶⁸ 's-Gravenhage, ARA, Staten Generaal, commissies 12282, 27

Rond 1749 is hij naar Hilvarenbeek vertrokken. Hier werd hij gezworen klerk, deurwaarder van de Raad van State en op 25 september 1759 ontving hij zijn admisie als notaris. Ook was hij daar nog schepen en waarnemend drossaart. Zijn broer Willem, die dan vorster is te Helvoirt vanaf 20 april 1742, volgt hem 29 mei 1749 te Oisterwijk op, vermoedelijk tot zijn overlijden in 1756.

8.

Jacobus Arnoldus Camphof

is vorster in 1759⁶⁹. Hij is getrouwd met Margareta Knoopmeyer. Zij lieten te Oisterwijk (nh) twee kinderen dopen:

- a. Hendrik Willem, 24 augustus 1755
- b. Johanna Arnolda, 28 augustus 1757

9.

Willem Mos⁷⁰

vorster en gerechtsbode te Oisterwijk, is voor 1768 overleden⁷¹. Hij was te 's-Gravenhage op 6 mei 1759 getrouwd met Alida Hendrika Rotman, soxhter van Peter Hendrik Rotman en Johanna de Ridder, gedoopt aldaar 6 oktober 1734. Ze lieten te Oisterwijk (nh) dopen:

- a. Dirk, 27 april 1760
- b. Johanna Hendrica, 23 mei 1762
- c. Wilhelmina, 25 december 1764
- d. Maria, 22 maart 1767

Na Willems dood is Alida te Oisterwijk 20 maart 1774 hertrouwd met Gerard van Oosterhout, zoon van Gerrit van Oosterhout en Anna Catharina van Heusden (dochter van Walraven van Heusden en Maria van Kerkwijk)

10.

Hendrik Blok⁷²

was afkomstig uit Baardwijk. Hij trouwt te Oisterwijk (nh) 24 juli 1763 Catharina Margareta Drexelaer, afkomstig uit "*Kroosepoesy in Duitschland*". Hin te Oisterwijk (nh) gedoopte kinderen zijn:

- a. Cornelis, 17 juni 1764
- b. Cristina, 2 maart 1766
- c. Johannes Adriaan, 9 augustus 1767
- d. Christiaan, 21 januari 1770
- e. Elisabeth, 3 maart 1771

11.

Michiel van Esch⁷³

"desissie van ambt" als gerechtsbode en vorster wordt hem 21 januari 1768 verleend⁷⁴, Hij was mogelijk

⁶⁹ Otw,R.423,46-1759

⁷⁰ Kw.Ow.40 (1763)

⁷¹ Otw,R.472,135-1768; Otw,R.529,10 inventaris

⁷² Kw.Ow.40 (1769); in 1771 is sprake van een mishandeling Otw,R.511,308

⁷³ R.93 (1774)

⁷⁴ Otw,R.494,187v-1780

getrouwd met Jacomina Fremi die 18 maart 1777 te Hilvarenbeek is begraven⁷⁵.

12.

Lebertus Kolb⁷⁶

was afkomstig uit Den Dungen. Zoon van Hendrik Michiel (Jerg of Jurrien) Kolb en Anna Maria Severing. Hij is te Oisterwijk overleden op 24 februari 1825. Zijn eerste vrouw, Catarina Engelina Glavimans (1766-1791), met wie hij te Oisterwijk (nh) trouwde op 15 april 1787, was een dochter van notaris Antonie Glavimans (de jonge) bij Josina de Jong. Hij is hertrouwd met Petronella Adriaan de Jong uit Sprang.

13.

Johannes Niclaes⁷⁷

ook gerechtsdeurwaarder en herbergier. Geboren te Bergen op Zoom en overleden te Oisterwijk 27 september 1825, 74 jaar oud. Hij trouwt te Oisterwijk (nh) 27 april 1777 met Anna Maria Kolb, de zuster van zijn collega Lebertus Kolb. Ze is geboren te Yperen en overleden te Oisterwijk 25 oktober 1821 op 70-jarige leeftijd.

uit: www.devrijheidosterwijk.nl 26-10-2012

⁷⁵ Otw,R.461,213v-1777 taxatie van haar bezit

⁷⁶ N.5328-1781 en 15-10-1793; N.5330, 7-1-1800

⁷⁷ N.5328-1781